

Глушко А.Д., к.е.н.
ПолтНТУ імені Юрія Кондратюка

СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ДЕБІТОРСЬКОЮ ЗАБОГОВАНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

Постановка проблеми. В умовах посилення процесів глобалізації зростає відкритість національної економіки. З метою забезпечення ефективного функціонування та розвитку, перед вітчизняними суб'єктами господарювання постає необхідність оперативного реагування на зміни зовнішнього середовища, активізації зусиль щодо нарощення виробничого потенціалу, підвищення конкурентоспроможності продукції, розширення ринків збуту тощо. Досягти визначений ряд цілей можливо завдяки забезпеченню ефективного управління фінансовими ресурсами підприємств. У зв'язку з цим актуальність проблеми формування та впровадження дієвої системи управління дебіторською заборгованістю як однієї з найважливіших складових фінансових ресурсів підприємств в сучасних умовах є беззаперечною.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Значний внесок у вирішення проблем теоретичних та практичних аспектів управління дебіторською заборгованістю підприємств здійснено такими вітчизняними вченими, як І. Бланк, Н. Власова, С. Ковтун, Т. Лівощко, Л. Носач, С. Савлук, Н. Ткачук, М. Чорнобривець, А. Ходус та ін. Проте, багатоаспектність проблеми потребує подальших досліджень теоретико-методичних основ забезпечення формування та функціонування ефективної системи управління дебіторською заборгованістю підприємства.

Метою дослідження є аналіз теоретичних основ та обґрунтування системи управління дебіторської заборгованості підприємства.

Основна частина. Висока частка дебіторської заборгованості в активах підприємства, особливості її руху впливають на фінансовий стан, рівень платоспроможності й фінансової стійкості суб'єктів господарювання, що визначає необхідність та значимість управління нею. Ефективне управління дебіторською заборгованістю спрямоване на оптимізацію загального розміру та забезпечення своєчасної її оплати.

В економічній літературі існують різні підходи до трактування поняття «управління дебіторською заборгованістю». Так, А. Ходус розглядає процес управління з позиції узгодженості руху дебіторської та кредиторської заборгованостей, яка відображається у сформованій сумі вільних коштів та рівні платоспроможності за періодами, що аналізуються [1]. При цьому підкреслюється значимість відповідності матеріальних і фінансових потоків як необхідної умови оптимізації дебіторської та кредиторської заборгованостей.

С. Ковтун, Н. Ткачук та С. Савлук, орієнтуючись також на швидкості обороту заборгованостей, роблять акцент і на необхідності зіставлення доходу, що одержується від збільшення обсягів продажу при наданні товарних кредитів і збільшенні кредиторської заборгованості, з витратами на їх формування, використання, повернення й прямими втратами від списання, сплати штрафів і неустойок [2].

Правомірно відмітити вартісний підхід І. Бланка до управління дебіторською заборгованістю. Ціна дебіторської заборгованості розглядається з позицій альтернативного використання капіталу [3]. Мінімізація сукупної ціни визначає цільову спрямованість рішень.

Розглянувши різні підходи до управління дебіторською заборгованістю доцільно зазначити, що вони не суперечать, а доповнюють один одного. Основними критеріальними оцінками в процесі прийняття рішень є: ліквідність і платоспроможність; фінансова стійкість; оборотність і рентабельність; вартість відволікання й залучення фінансових ресурсів; рівень ризиків. Дані цільові настанови відповідають двоєдиній базовій цілі бізнесу у вигляді збільшення прибутку й здатності генерувати достатні для ведення підприємницької діяльності кошти [4].

Узагальнюючи вищезазначене, систему управління дебіторською заборгованістю правомірно визначити як складову частину загального управління оборотними активами й маркетингової політики підприємства, що спрямована на розширення обсягу реалізації продукції та полягає в оптимізації загального розміру цієї заборгованості та забезпеченні своєчасної її оплати.

На основі систематизації поглядів вітчизняних вчених можна визначити наступні основні етапи формування системи управління дебіторською заборгованістю:

- 1) створення комісії з управління дебіторською заборгованістю;
- 2) проведення постійного моніторингу дебіторської та кредиторської заборгованостей;
- 3) аналіз дебіторської заборгованості підприємства у попередньому періоді;
- 4) розробка плану управління дебіторською заборгованістю;
- 5) визначення допустимої величини портфеля дебіторської заборгованості на основі прогнозованого обсягу реалізації;
- 6) формування принципів кредитної політики та умов кредитування на основі диференціації покупців продукції за рівнем кредитоспроможності;
- 7) вибір форм розрахунку за товарним кредитом;
- 8) забезпечення використання на підприємстві сучасних форм рефінансування дебіторської заборгованості;
- 9) побудова ефективних систем контролю за рухом і своєчасною оплатою дебіторської заборгованості [5, 6].

Наслідком впровадження ефективного управління дебіторською заборгованістю мають стати: забезпечення безперервної роботи підприємства; зниження обсягів вільних поточних активів, і, як наслідок, зниження витрат на їх фінансування; прискорення обігу оборотних активів; максимізація прибутку підприємства при збереженні ліквідності; підвищення рівня фінансової безпеки підприємства.

Висновки. Таким чином, ефективне управління дебіторською заборгованістю підприємств в умовах дефіциту оборотних коштів з врахуванням аспектів його стратегічного розвитку та конкретних тактичних цілей є цілісним процесом, що передбачає модифікацію та застосування альтернативних концепцій управління капіталом підприємства в цілому, а також методів оцінки ефективності його функціонування, адекватних умовам трансформаційної ринкової економіки України. Для побудови економічного та фінансового інструментарію системи управління дебіторською заборгованістю підприємства важливою є розробка ефективних механізмів управління ними, спрямованих, у першу чергу, на оптимізацію обсягів і структури дебіторської заборгованості. А також формування ефективних принципів та стандартів кредитної та авансової політики, скерованих на підвищення ефективності використання капіталу підприємства вкладеного у дебіторську заборгованість, побудова ефективної системи управління інкасацією дебіторської заборгованості з оптимальною швидкістю її погашення, мінімальними ризиками та максимальним результатом функціонування підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Ходус А. Управління фінансовими потоками підприємства у форматі дебіторської та кредиторської заборгованості [Текст] / А. Ходус // Економіст. – 2005. – № 8. – С. 86 – 89.
2. Ковтун С. Управління затратами / С. Ковтун, Н. Ткачук, С. Савлук. – Х.: Фактор, 2007. – 272 с.
3. Бланк И.А. Управление формированием капитала / И.А. Бланк. – К.: Ника-Центр, Эльга, 2002. – Вып. 2. – 512 с.
4. Власова Н.О. Управління дебіторською та кредиторською заборгованостями в підприємствах оптової торгівлі: монографія / Н.О. Власова, Л.Л. Носач. – Х.: ХДУХТ, 2011 – 229 с.
5. Чорнобривець М.М. Управління дебіторською заборгованістю підприємства / М. М. Чорнобривець // Науковий вісник НЛТУ України. – 2013. – Вип. 23.13. – С. 241 – 247. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvnlту_2013_23.13_40
6. Лівощко Т.В. Управління дебіторською та кредиторською заборгованістю промислового підприємства / Т. В. Лівощко, Ю. Сезоненко // Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії / ред. А. М. Ткаченко. – Запоріжжя, 2013. – Вип. № 4. – С. 88 – 93.